

UNIVERSITAT DE VIC
UNIVERSITAT CENTRAL
DE CATALUNYA

Un estudi de cas a l'escola bressol Tabalet sobre l'aprenentatge dels valors

Treball de Final de Grau de Mestre d'Educació
Infantil de la Menció d'Educació Inclusiva i
Atenció a la Diversitat

Paula Galán Marín

4t curs en Grau d'Educació Infantil

Amàlia Susana Creus

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Universitat de Vic

17 de Maig de 2019

Agraïments

A l'escola bressol per donar-me l'oportunitat de realitzar aquesta recerca i d'ensenyar-me sempre amb amor i estima.

A la meva tutora, Amàlia Creus, per ajudar-me en la investigació i posar-m'ho tant fàcil per realitzar les tutories. Gràcies per la teva comprensió.

Al meu pare, mai hauria arribat tan lluny sense el teu recolzament. Tots els valors que tinc són gràcies a tu.

Resum

Vivim en una societat plural on hem de conviure amb altres persones. Els valors ens ajuden a conviure en el respecte cap als altres. Aquesta investigació pretén conèixer com es poden començar a treballar a l'escola bressol Tabalet aquestes actituds, que facilitaran les relacions entre infants, adults i pares. En conseqüència també, conèixer quin és el rol de la mestra i dels pares a l'hora de transmetre valors als més petits. Per realitzar l'estudi de cas, s'han realitzat entrevistes a les professionals del centre i observacions dins dels espais.

Paraules clau: estudi de cas, valors, escola bressol, inclusió

Abstract

We live in a plural society where we have to live with other people. Values help us to live in respect towards others. This research tries to know how they can begin to work in the nursery school Tabalet these attitudes, which will facilitate the relationships between children, adults and parents. Consequently also, know the role of the teacher and parents when transmitting values to the youngest. To carry out the case study, interviews were conducted with the professionals of the center and observations within the spaces.

Key words: case study, values, nursery school, inclusion

Índex

1. Introducció.....	5
2. Objectius.....	6
3. Metodologia.....	7
3.1 Diari de camp.....	7
3.2 Entrevistes.....	8
3.3 Observacions.....	9
4. Marc teòric.....	11
4.1 La legislació de l'educació en valors.....	11
4.2 Valors inclusius a l'escola bressol.....	13
4.2.1 Què diu el currículum sobre els valors?	16
4.3 El rol docent.....	19
4.4 El rol de la família.....	24
5. Estudi de cas.....	26
5.1 Context del cas.....	26
6. Anàlisi de dades i resultats.....	27
7. Conclusions, aportacions i limitacions.....	34
8. Bibliografia.....	37
9. Annexos.....	40
9.1 Entrevistes mestres i directora.....	40
9.2 Entrevistes pares.....	40
9.3 Taula d'observació.....	42

1. Introducció

A l'etapa d'educació infantil els infants han de començar a desenvolupar diverses capacitats motrius, relacionals i cognitives. Aquestes els ajudaran, en un futur, a viure i conviure en una realitat plural i diversa. Per això, és important ensenyar uns principis comuns anomenats valors. Aquests guien les nostres accions i ens ensenyen a ser persones ètiques en un clima de respecte mutu. A més, ens ajuden a avaluar les nostres accions i les dels altres i ens condicionen a l'hora de fer una acció o deixar-la de fer.

L'escola és un punt de partida important per començar a treballar valors, ja que és un espai on s'ha de conviure amb altres persones. Per tant s'han d'ensenyar valors i estratègies que ajudin a afrontar amb èxit i respecte el món en el que vivim.

En aquesta línia també és important que els mestres tinguin una mirada inclusiva cap els seus infants. Presentar als nens i nenes un marc d'educació on els valors que es treballen son referents a l'educació inclusiva, els aportarà uns fonaments interns importants pel desenvolupament individual com a persona.

Aquest treball de fi de grau, es basa en un estudi de cas, concretament conèixer com treballen els valors, mestres de l'escola bressol Tabalet de Mataró. La motivació per realitzar aquest treball parteix del interès personal sobre com es comencen a treballar valors a una escola bressol, amb infants amb diversitat funcional i cultural. La meva experiència com a mestra ha estat sempre a primària, per tant l'entorn d'escola bressol no el tinc molt dominat. Per tant aquest treball presenta una gran perícia tant personal com professional per mi. L'experiència de poder conèixer com es treballen els valors, a la vegada que descobreixo la rutina de l'escola bressol i com son les relacions entre els infants i les mestres, m'aporta un coneixement més interdisciplinari del tema.

L'aportació més valuosa del treball són les explicacions de les pràctiques concretes que fan les mestres per treballar els valors. Aquestes pràctiques són el resultat de les vivències, durant molt anys, de les mestres i directora de l'escola bressol. A més, a les conclusions finals, es vinculen les experiències

personals amb els autors del marc teòric i els documents curriculars. Per aquesta raó aquesta investigació té un valor pràctic, ja que em donarà recursos i estratègies per quan sigui mestra. A més, em pot impulsar a generar noves idees, sobre com treballar els valors amb infants d'escola bressol.

Per tenir la possibilitat de tenir un coneixement més extens sobre el tema dels valors a l'escola bressol, m'he plantejat dos objectius generals i tres d'específics.

2. Objectius

- Conèixer des d'una perspectiva teòrica com es treballen els valors a l'escola bressol.
- Realitzar un estudi de cas centrat en els valors que es treballen a l'escola bressol Tabalet de Mataró amb la finalitat de:
 - Conèixer el rol de les mestres sobre el treball en valors a l'escola bressol.
 - Conèixer estratègies i recursos per treballar en valors a l'escola bressol.
 - Conèixer el rol de la família sobre el treball en valors a l'escola bressol.

Comprendre com treballen els valors a l'escola bressol és el principal objectiu d'aquesta investigació. Per tant, és necessari conèixer les pràctiques concretes que es duen a terme les mestres als espais i, la visió dels pares sobre com es treballen els valors a l'escola bressol. Això em proporcionarà un coneixement sòlid sobre el treball en valors a l'escola bressol Tabalet.

El treball es divideix en tres parts. La primera és la metodologia, on explico a quin paradigma pertany l'estudi de cas i, on descriu els mètodes de recollida de dades que he emprat. La segona és el marc teòric, on s'exposen teories d'experts sobre com treballar els valors a la llar d'infants, quin és el rol del mestre i quin és el paper dels pares, entre d'altres. Per la fonamentació teòrica

també m'he basat en documents curriculars i l'índex per la inclusió de Tony Booth i Mel Ainscow. La darrera part del treball és l'estudi de cas. En aquest apartat es contextualitza l'escola bressol i, a partir d'entrevistes als professionals del centre i als pares, explico com es treballen els valors a l'escola bressol. A partir d'aquí he analitzat les dades i he extret les conclusions finals.

3. Metodologia

Aquest treball s'emmarca en el **paradigma interpretatiu**, ja que la meua finalitat és conèixer, descriure i analitzar una realitat concreta en la seva complexitat. Pel que fa la **metodologia** és qualitativa, ja que l'objectiu no és recollir un nombre elevat de dades, sinó que, com diu Patton (1980) allò important és que les dades siguin de qualitat, específiques i ens ofereixin profunditat i detall. Per tant, aquesta investigació és descriptiva, i només s'analitza un cas en profunditat.

El mètode que he triat per a fer la meua recerca és **l'estudi de cas**. És l'estudi "de un único caso o de varios casos, combinando distintos métodos para la recogida de evidencia cualitativa y/o cuantitativa con el fin de describir, verificar o generar teoría." (Martínez, 2006, p.74). Les dades que s'extrauran no es poden aplicar a altres contextos perquè la investigació es centra en un cas en particular. Aquestes dades són paraules i testimonis verbals o escrits, d'infants o mestres, i accions, comportaments i situacions que s'han donat a l'escola bressol. Tot i així aquesta investigació pot contribuir a ampliar el coneixement ja existent sobre aquest tema. A més, fent aquest treball, obtindrè una informació molt útil que em permetrà disposar de recursos i estratègies per el meu futur laboral.

En la recollida de informació faré servir tres principals **instruments de recollida de dades**: l'entrevista, les observacions i un diari de camp.

3.1. Diari de camp

El primer mètode de recollida de dades és el diari de camp. Aquest “és un registre escrit on l'autor descriu entorns, situacions, activitats, relacions, etc., emmarcades en un temps que el propi autor ha viscut. [...] El Diari de camp no s'ha de confondre ni amb una agenda ni amb un diari personal, pot compartir certes semblances amb ambdues però, en realitat, es per a poder fer un seguiment exhaustiu tant dels esdeveniments com de les experiències que acompanyen a l'estudiant dins de la seva estada en un centre amb professionals i usuaris.” (Albertin; Cabruja, 2009, p.3)

He utilitzat el diari de camp com a instrument per recollir tota l'experiència de la recerca. La gran majoria d'anotacions han estat vinculades amb els indicadors de la taula d'observació, per tal de poder complementar les dades de la taula. S'ha escollit aquest mètode per tal d'intentar captar moments, situacions i comportaments, que amb altres tècniques de recollida de dades seria més ardu.

Inicialment el temps estimat per dedicar al diari de camp era, com a la taula d'observació, de quatre dies. Degut al gran nombre d'oportunitats que van sorgir després d'aquest temps, vaig decidir ampliar-ho dos dies més. Aquesta ampliació m'ha permès disposar de més situacions i vivències importants, de manera que les conclusions podran ser més riques.

3.2. Entrevista

El segon mètode de recollida de dades és l'entrevista. Tremblay, 1968; citat per López; Deslauriers, 2011, p.2 defineix l'entrevista com “una situación cara a cara, donde se da una conversación íntima de intercambio recíproco, en la cual el informante se convierte en una extensión de nuestros sentidos y asume la identidad de un miembro de su grupo social.”

S'ha utilitzat l'entrevista com a mètode de recollida de dades per comprovar un objectiu específic: Conèixer el rol de les mestres sobre el treball en valors a l'escola bressol. Com a informació complementària, també he realitzat

entrevistes als pares, per conèixer quin rol assumeixen a l'hora de treballar els valors a casa, i quina és l'opinió que tenen sobre els valors a l'escola bressol.

Els dos guions d'entrevista els he confegit a partir del marc teòric, d'aquesta manera les preguntes tenen un fonament teòric i es podrà relacionar directament la teoria i la pràctica. A les conclusions finals es podrà comprovar la coherència del treball, començant pels objectius, passant per la fonamentació teòrica i acabant per l'anàlisi de dades.

He realitzat un total de quatre entrevistes al personal docent de l'escola bressol, amb la intenció que les mestres fossin de diferents nivells: una mestra de lactants, dos mestres d'infants de 1-2 anys i una mestra d'infants de 2-3 anys. La intenció és conèixer com es treballen els valors a l'escola bressol i el rol de la mestra. En aquestes entrevistes no vaig tenir la possibilitat de fer-les orals a causa de l'escàs temps de les mestres, per tant, vaig entregar un paper amb les preguntes i, les docents me'l van retornar amb les seves respostes escrites.

A més, vaig realitzar una cinquena entrevista a la directora del centre al despatx de direcció. Aquesta sí que vaig tenir l'oportunitat de realitzar-la oral. Aquest fet em va proporcionar un diàleg més profund sobre el tema dels valors a l'escola bressol.

Les entrevistes les vaig realitzar un cop vaig finalitzar les observacions, aquesta decisió em va permetre aportar a l'entrevista amb la directora dubtes d'exemples i pràctiques concretes.

Pel que fa les altres entrevistes han sigut a pares amb infants de 1 a 2 anys. Aquestes han sigut un total de quatre i de manera oral. Tot i que no és un nombre elevat, m'ajudaran a complementar les conclusions finals.

En tots dos casos les preguntes de l'entrevista han sigut obertes per tal de facilitar les respostes a el entrevistat. A més, tot i tenir un guió de preguntes, si en alguna ocasió he pensat un comentari o pregunta espontània l'he realitzat. Va ser el cas de l'entrevista a la directora, que van sorgir nous comentaris i preguntes espontànies. D'aquesta manera les dades que vaig obtenir han estat més riques i concretes.

3.3. Observació

Pel que fa el darrer mètode de recollida de dades, és important diferenciar entre els dos tipus d'observacions. "Hay que distinguir entre lo que es "observación" y "observación participante". La primera es una técnica para la recogida de datos sobre comportamiento no verbal, mientras que la segunda hace referencia a algo más que una mera observación, es decir, implica la intervención directa del observador, de forma que el investigador puede intervenir en la vida del grupo." (Campoy; Gomes, 2009, p.3). En aquesta investigació s'ha utilitzat l'observació no participant, ja que es tracta de no condicionar la realitat, i observar allò que passa sense interferir.

Per poder realitzar aquestes observacions he creat d'un guió d'anàlisi que m'ha ajudat a enfocar la mirada i anotar observacions més concretes i estructurades. La distribució de la taula està pensada per fer unes observacions ràpides i pràctiques, de manera que, no s'hagi de llegir una gran quantitat de paraules. A més està dividida en colors, d'aquesta manera és més fàcil identificar les dimensions i els indicadors. La pauta d'observació es divideix en tres dimensions: relacions entres mestres, relacions mestre-infant i relacions mestre-pares. Dins de cadascuna d'aquestes dimensions, es troben els indicadors a observar. Aquests indicadors estan extrets del marc teòric, fet que proporcionarà una coherència a les conclusions finals entre la part teòrica del treball i la part pràctica. Al costat dels indicadors, hi ha un apartat per escriure anotacions més concretes de la realitat que observava en aquell moment concret.

Els temps dedicat a les observacions va ser de quatre dies, concretament quatre dilluns seguits. L'elecció no va ser aleatòria, sinó que els dilluns al migdia les mestres de la llar feien una reunió, per tractar diversos temes. Per tant, aquest dia era idoni per conèixer les relacions entre les mestres, i així poder obtenir la informació necessària pel guió d'observació.

Finalment, tot i que he dedicat un temps acotat a les observacions, i les entrevistes, la meua visió també es complementa amb els dos mesos de pràctiques.

4. Marc teòric

Definir i delimitar quins son els valors que volem transmetre com a escola, família o societat no és una tasca fàcil i depèn dels ideals i de la cultura personal de cadascú. Tot i això, en l'àmbit de l'educació, és rellevant acotar quins son els valors que, com a escola, es volen transmetre. Aquest marc teòric es basa en uns valors inclusius propis de la cultura occidental. Per aquesta raó he començat la fonamentació teòrica fent un repàs per la legislació educativa i posteriorment vinculant dues idees importants: la inclusió i els valors. El segon punt fa referència a com es tracten els valors al currículum de primer cicle d'educació infantil. En aquesta línia també és necessari saber com es tracten a l'escola bressol i quin és el rol de la mestra. Per últim el darrer punt tracta de com es treballen els valors en l'àmbit familiar i quin és el rol que han d'assumir els pares per transmetre valors als seus fills.

4.1. La legislació de l'educació en valors

Des de la implantació de la LOGSE¹ es va emfatitzar com abordar, al currículum d'educació, temàtiques referides a la salut, el medi ambient, el consum o la convivència. Aquests tipus de continguts s'han denominat de diverses maneres, però actualment es coneixen com *temes transversals*. "Los temas transversales aluden, pues, a una forma de entender el tratamiento de determinados contenidos educativos que no forman parte de las disciplinas o áreas clásicas del saber y la cultura." (Yus, 1998, p.3). És a dir, són un conjunt de sabers relacionats amb actituds i valors. Amb la implantació de la LOGSE l'any 1990 es comencen a tractar els temes transversals al currículum, però no és fins l'any 1992, amb l'aparició dels materials curriculars del MEC² on es comença a tractar aquest tema en profunditat. Aquests recursos didàctics tractaven cinc temes en concret: educació moral i per la pau, educació per la igualtat d'oportunitats d'ambdós sexes, educació per la salut i educació vial, educació ambiental i educació del consumidor. De cada tema hi havien

¹ Ley Orgánica de Ordenación General del Sistema Educativo

² Ministerio de Educación y Cultura

orientacions didàctiques i guies documentals per guiar la pràctica docent en els centres educatius.

Actualment hi ha vigent la LOMCE³ i, a diferencia d'abans, a la legislació actual es parla de valors. “Uno de los principios en los que se inspira el Sistema Educativo Español es la transmisión y puesta en práctica de valores que favorezcan la libertad personal, la responsabilidad, la ciudadanía democrática, la solidaridad, la tolerancia, la igualdad, el respeto y la justicia, así como que ayuden a superar cualquier tipo de discriminación.” Ley Orgánica 8/2013 p.10. A la llei actual, a més d'orientar quins són els valors més importants, també emfatitzen la idea de transmetre aquests valors d'una manera coherent entre família i escola de manera que, l'ensenyament de la família i l'escola es complementin. “Los valores educativos y los aprendizajes que se promueven desde la institución escolar llegan a integrarse sólidamente en la vida infantil cuando se produce una continuidad entre el hogar y la escuela.” (Orden ECI/3960/2007, p.35)

El sistema educatiu definit anteriorment s'emmarca en una mirada constructivista. El constructivisme concep l'escola com un entorn d'aprenentatge no només de continguts, sinó també d'actituds socialitzadores.

La concepción constructivista del aprendizaje y de la enseñanza parte del hecho obvio de que la escuela hace accesible a sus alumnos aspectos de la cultura que son fundamentales para su desarrollo personal, y no solo en el ámbito cognitivo; la educación es motor para el desarrollo globalmente entendido, lo que supone incluir también las capacidades de equilibrio personal, de inserción social, de relación interpersonal y motrices. (Coll; Martín; Mauri; Miras; Onrubia; Solé; Zabala, 2011, p.15)

Hi ha diversos factors que influeixen en l'aprenentatge dels infants, el constructivisme emfatitza la funcionalitat dels aprenentatges. Donar un sentit pràctic a allò que estem aprenent és un punt clau per poder construir-ho dins nostre. Com s'ha explicat anteriorment, els valors i actituds condicionen les nostres accions, per tant és important mostrar als infants models de valors positius. Aquest fet possibilitarà actituds inclusives, la possibilitat de

³ Ley Orgánica para la Mejora de la Calidad Educativa

desenvolupar favorablement l'autoestima i altres punts importants que s'exposen a continuació.

4.2. Valors inclusius a l'escola bressol

Cada persona actua i resol els problemes de manera diferent. Els valors condicionen com ens enfrontem al món i com ens relacionem amb els altres. Com diu Francesc Torralba (2008), els valors ens ajuden a viure. "Ens faculden per viure aquesta vida, amb les seves dificultats, però també amb els seus regals. [...] Els valors configuren el caràcter de la persona i, encara que són visibles i intangibles perquè no es veuen ni pesen, donen força a l'esperit i ens permeten desenvolupar-nos al llarg de la nostra existència." (Torralba, 2008)

Vivim en una societat canviant i plural, aquest fet fa que haguem de conviure amb altres persones des de que naixem. Els valors ens guien en com actuar cap a les altres persones de manera pacífica i serena.

Però els valors no tan sols serveixen per viure la pròpia vida amb dignitat, sinó per deixar viure als altres. Cal aprendre a viure, però també cal aprendre a deixar viure els altres, perquè, ho sabem prou bé, hi ha formes de vida que priven els altres i vulnereu el dret que tenen els altres a viure lliurement". Aprendre a viure i conviure amb altres persones no és fàcil i és una tasca de l'escola bressol educar en la diversitat i pluralitat. Concebre les diferències com un avantatge, i una oportunitat per aprendre és un dels punts claus de la educació inclusiva. (Torralba, 2008)

L'any 2011 es crea un document basat en "L'índex per la inclusió" de Tony Booth i Mel Ainscow. Aquesta adaptació de la tercera edició s'anomena "Guía para la educación inclusiva: Desarrollando el aprendizaje y la participación en los centros escolares". Es tracta d'un recurs pels docents ja que, ajuda a reflexionar sobre quins són els valors que ens mouen i, quines accions escolars podem seguir per millorar la pràctica educativa, en base als valors inclusius.

Per Booth i Ainscow (2011) la inclusió ha de ser entesa com un procés on no hi hagi exclusió i es fomenti la participació de tots els infants. A més, afirmen que

perquè una escola funcioni s’han de vincular les pràctiques educatives amb els valors inclusius. La llista dels valors inclusius que es mostra en la figura 1, és el producte final a unes discussions entre mestres i altres professionals de l’educació.

Aquests valors son els següents:

Tabla 2 Valores inclusivos		
Estructuras	Relaciones	Espíritu
Igualdad	Respeto a la Diversidad	Alegría
Derechos	No – violencia	Amor
Participación	Confianza	Esperanza/Optimismo
Comunidad	Compasión	Belleza
Sostenibilidad	Honestidad	
	Valor	

Figura 1.— Valors inclusius

Font: Booth; Ainscow (2011), p.26

Els autors divideixen els valors inclusius en tres grans blocs, estructures, relacions i esperit. Pel que fan les estructures es refereixen a aquells valors que ajuden a crear procediments i activitats inclusives. Els valors de relacions estan destinats a fomentar relacions de qualitat i el darrer grup està destinat a enriquir l’esperit. “Sin embargo, es importante reconocer que todos estos valores están interrelacionados y unos y otros afectan en algún grado a las estructuras, se refieren a las relaciones y tienen una conexión espiritual.” (Booth; Ainscow, 2011, p.25)

A continuació s’explicaran cadascun dels valors, ja que aquests autors ho enfoquen amb una mirada inclusiva. Cal aclarir que, durant tot el treball, cada cop que es faci referència a valors, remetent als de la figura 1.

Pel que fa la igualtat Booth i Ainscow (2011) l’entenen com l’absència de jerarquia de valor, és a dir “la igualdad no significa que todos sean lo mismo o que sean tratados de la misma manera, sino que todo el mundo sea tratado “como de igual valor”. (Booth; Ainscow, 2011) D’aquesta última idea parteixen

els drets. Les persones tenen igual valor perquè tenen els mateixos drets. “La promoción de los derechos humanos en la educación fomenta el desarrollo de la reciprocidad y el cuidado en las relaciones con los otros.” (Booth; Ainscow, 2011, p.26)

La participació comença en *ser-hi*, estar on son els altres i col·laborar. Per Booth i Ainscow (2011) participar implica dos processos: la acció participativa o l'activitat i la participació en si. A més afirmen que la participació implica un diàleg basat en la igualtat amb altres persones, per tant “La participación se incrementa cuando al involucrarse con otros se refuerza el sentido de identidad, cuando somos aceptados y valorados por quienes somos.” (Booth; Ainscow, 2011, p.27)

La comunitat té sentit si es vincula a les idees de ciutadania. “Las *comunidades inclusivas* están siempre abiertas, y se enriquecen con nuevos miembros que contribuyen a su transformación.” (Booth; Ainscow, 2011, p.27). Els autors parteixen de la base que actuar junts és actuar millor per tant, actuar en comunitat implica fer-ho en col·laboració i amb una millor qualitat.

Per últim la sostenibilitat és fonamental per l'educar des d'un punt de vista sostenible amb petits gestos: estalviant aigua, intentant no contaminar, reciclant, etc. Més endavant, al punt 4.2.1 del marc teòric que parla del currículum, hi ha un apartat que vincula l'aprenentatge de les rutines amb el dels valors.

El següent gran bloc és el de les relacions. El primer és el respecte a la diversitat. Aquest respecte es concep com la valoració i el bon tracte cap els altres. A més, comprenen la diversitat i la heterogeneïtat com un factor positiu i ric, que aporta accions positives. En aquest punt també és important destacar la no violència. Dins de les comunitats entre iguals, els conflictes es solucionen dialogant i respectant el punt de vista dels altres. La violència, l'abús o el mal tracte no formen part de la gestió del conflicte. Perquè cadascú se senti segur i lliure de participar, és important la confiança i el respecte mutu. “Cuanto menos confíe una persona en la gente, menos confianza tendrá en sí misma.” Booth; Ainscow, 2011, p.29) Aquesta idea fa pensar en el punt 4 del treball, que tracta les valoracions positives dels altres, com un punt molt important per la

construcció de l'autoestima. Sentir-se lliure per actuar i participar dóna lloc a poder-nos equivocar. Admetre els errors i poder perdonar té a veure amb la compassió. A vegades, les persones s'equivoquen i actuen en contra dels seus valors, la honestedat té a veure amb la fermesa d'actuar acord amb els propis valors. Per últim, el darrer valor és el coratge. Aquest té a veure amb oposar-se a les conviccions o pensaments del grup, per confegir un pensament propi. Per tant, és necessari que a l'escola es potenciï el pensament i l'esperit crític.

El darrer grup tenen a veure amb el desenvolupament dels sentiments i de les emocions. L'alegria té un pes molt important en l'aprenentatge i en la motivació d'abordar nous reptes cognitius, “una educación alegre potencia el aprendizaje a través del juego, la diversión y el humor compartido. La alegría sirve para celebrar y potenciar la satisfacción de adquirir nuevos intereses, conocimientos y habilidades y es la mejor forma de mantenerlos.” (Booth; Ainscow, 2011, p.29) L'amor també està estrictament relacionat amb el desenvolupament de l'autoestima, “implica ayudar a los demás a ser y convertirse en ellos mismos, reconociendo que las personas crecen cuando son valoradas. Esto fomenta un sentido de la identidad.” (Booth; Ainscow, 2011, pp. 29-30) Els autors, entenen l'esperança o l'optimisme com una oportunitat per canviar i transformar-se a través de l'educació. Per tant, en l'educació recau una gran responsabilitat. Per últim la bellesa inclusiva “está alejada de estereotipos, se encuentra en la diversidad de la gente y en la diversidad de la naturaleza.” (Booth; Ainscow, 2011, p.30) Aquesta idea de bellesa implica concebre la diversitat com un avantatge.

4.2.1. Què diu el currículum sobre els valors?

L'etapa d'educació infantil està dividida en dos cicles. El primer (llar d'infants) acull als infants de 0 a 3 anys i, el segon (parvulari) acull als infants de 3 a 6 anys. En relació a la llar d'infants, el Currículum (2012) “posa l'accent en l'adquisició de les capacitats i les competències necessàries per entendre el món i esdevenir persones capaces d'intervenir activa-ment i crítica en la societat plural, diversa i en canvi continu en què vivim” (p.8). Per això, per

entendre el món i viure en comunitat, s'han de posar a l'abast dels infants, uns valors que els facilitin la convivència i el respecte entre tots.

Tal i com diu el Currículum (2012) L'objectiu principal de la llar d'infants és:

facilitar el desenvolupament integral dels nens i les nenes, procurant que tinguin suficients oportunitats per a desenvolupar al més àmpliament possible les seves capacitats i col·laborar en la seva educació, donant-li a conèixer, ni que sigui de forma molt incipient, alguns dels instruments i produccions culturals, normes, costums i valors de la societat en què viuen (p.8)

En el Currículum (2012) actual s'exposa la importància, com a docent i com a pare, de ser un exemple pel que fan els valors de cooperació i col·laboració. Es tracta que els infants tinguin un model ètic des de que neixen. Per tant la llar d'infants és un punt de referència per fer visibles aquests valors.

No es pot pretendre que els infants incorporin conductes de cooperació i col·laboració si aquests valors no estan presents en el tracte diari entre les persones educadores, ni amb les famílies. Quan es descriu la llar d'infants com una xarxa de relacions en què el benestar d'uns condiona el benestar dels altres, precisament es fa referència a la interdependència que regula les relacions entre els seus protagonistes, infants, famílies i personal educador (p.12)

En el mateix camí, és important donar exemple com a docents en hàbits de la vida quotidiana, rutines, etc. Es tracta de realitzar pràctiques educatives amb sentit, ja sigui estalviant aigua o reciclant.

Per exemple, l'aigua és un element que està present en la vida quotidiana de tot ésser viu: beure, rentar-se, regar, menjar, etc. porta implícits un valors culturals i socials, per exemple l'actitud d'aprofitament d'un bé escàs; i, a la vegada, ens permet estudiar les seves característiques com a element natural: es tenyeix, canvia d'estat (líquid, sòlid, gasós), i els altres materials es dissolen, suren o s'enfonsen dins l'aigua (p.57)

I també les rutines d'higiene, de descans, etc. són importants per transmetre valors.

En les activitats de vida quotidiana s'alternen els moments d'higiene personal amb els de joc, de descans i d'alimentació i s'estableix sovint una seqüència d'accions que es reproduïx de forma periòdica. Els infants s'orienten en aquests diferents processos i s'habituen a l'organització específica de cada centre, hi adquireixen els valors implícits que l'equip docent els atribueix, i vivencien des de la primera infància si tenir cura d'un mateix i proporcionar-se benestar és rellevant i positiu pel al seu entorn social (p.26)

A l'escola bressol no només s'aprenen competències bàsiques sinó que, els valors estan lligats a l'aprenentatge, ja que no es poden concebre com aprenentatges aïllats. Tal i com hem vist anteriorment, els valors es fan visibles amb les actituds de les persones.

Concebir la educación escolar como una práctica basada únicamente en la simple transmisión de conocimientos [...] contenidos relativos a los hechos, los conceptos o los principios, responde a un análisis o a unas visiones o creencias sin duda limitadas e incompletas respecto a los fines de la educación y al papel de las Instituciones escolares. (Carreras; Eijo; Estany; Gómez; Guich; Mir; Ojeda; Planas; Serrats, 2006)

Al currículum (2012) també s'exposa aquesta idea que l'escola bressol també ha de ser un referent ètic, no només amb els infants, sinó amb els companys de feina i amb els pares, mares o tutors legals.

És ben cert que resulta difícil educar sense ensenyar alguna cosa, però també ho és que es poden ensenyar moltes coses sense educar gens ni mica, perquè educar no és únicament instruir, és molt més que això. Educar implica: aconseguir, canalitzar, donar a conèixer, posar límits, transmetre pautes, conèixer, cooperar, compartir, créixer..., en definitiva, col·laborar en la formació de la persona, amb el respecte corresponent pels valors de les famílies i mostrant de forma oberta i conscient els propis. A la llar d'infants es posen en contacte un conjunt de realitats viscudes de forma diferent, reconèixer la diversitat vol dir acceptar la confrontació d'opinions i posar en pràctica el diàleg i la cooperació evitant actituds moralitzadores, vivint la diversitat amb naturalitat (p.19)

És important mostrar als infants accions que facin visibles valors positius, ja que en un futur els serviran per resoldre problemes, o prendre decisions de

manera constructiva. A més els servirà per avaluar les seves pròpies accions i, en conseqüència ser autocrítics.

La educación en valores se justifica por la necesidad que tenemos los individuos de comprometernos con determinados principios éticos que nos sirvan para evaluar nuestras propias acciones y las de los demás [...]. Los valores son creencias prescriptivas o, si se prefiere, principios normativos y duraderos que nos sugieren que una determinada conducta o un estado final de existencia es personal y socialmente preferible a otros que consideramos opuestos o contradictorios (Carreras et al. 2006, p.13–14)

A més, un bon recurs per emfatitzar els valors i l'opinió crítica és la literatura, a través d'ella es poden posar a l'abast dels infants situacions o actituds per parlar-ne i reflexionar-ne entre tots. Aquestes situacions fictícies donen més seguretat als infants ja que no son exemples personals de cap nen.

La literatura infantil puede ser una buena fuente de transmisión de los valores literarios de un texto al tiempo que estos valores pueden fomentar en el niño lector un espíritu crítico. [...] es decir, que el niño debe adquirir mediante la lectura de textos literarios una competencia estética que, a su vez, le conduzca al desarrollo de su capacidad crítica. (Llorens, 2000, p.5)

Es tracta de concebre la lectura com oportunitats per simular de resoldre conflictes o situacions, a més de transmetre idees o actituds positives a través de els històries i personatges. “La literatura en estos casos convive con la necesidad de transmitir una forma de entender el mundo.” (Llorens, 2000, p.6) És per això que s'ha de tenir en compte, com a escola bressol, quins són els llibres que posem a l'abast dels infants, tenint en compte el missatge que transmeten les imatges que hi apareixen.

4.3. El rol de docent

El paper del mestre a l'escola bressol té una gran responsabilitat, no es tracta només de tenir cura dels infants, sinó que s'ha d'acompanyar en el desenvolupament motriu, cognitiu i emocional dels més petits. L'aprenentatge

de valors té molt a veure amb la part emocional dels infants ja que, influeix de manera directa en el desenvolupament de l'autoestima.

Matilde Juan (2005) considera el treball de l'autoestima, l'autoconeixement i l'autoeficiència els punts de partida per millorar el desenvolupament de la persona (p.13). Per aquest motiu la primera tasca del mestre és ajudar a construir l'autoestima, l'autoconeixement i l'autoeficiència a l'infant.

Si els valors els definim com els projectes o ideals de comportament i d'existència que l'ésser humà aprecia, desitja i busca i l'actitud com la forma que habitualment tenim de pensar, estimar, sentir i comportar-nos amb nosaltres mateixos, és a dir, el sentiment cap a..., la predisposició a actuar d'una manera determinada, l'autoestima caldria definir-la com l'actitud que tenim amb nosaltres mateixos com a conseqüència de les successives autovaloracions i de l'assimilació i interiorització de la imatge i l'opinió que els altres tenen i projecten de nosaltres. (Juan, 2005, p. 13)

En aquest sentit, l'autora cavil·la sobre la responsabilitat com a docents de no tractar als infants com a persones inferiors i creure en ells i en les seves capacitats, ja que això afavorirà la seva autovaloració. "Si veus i tractes l'altre (la teva alumna o el teu alumne) com algú digne d'atenció, important i atractiu, acabarà creient les mateixes coses d'ell mateix que tu li transmetes. S'ha de considerar i animar els nois i les noies perquè es vegin a ells mateixos com a persones valuoses, fins i tot quan les coses els surten malament." (Juan, 2005, p.13)

El darrer factor important és l'autoeficàcia i es defineix com "creure que un mateix té el control dels esdeveniments de la seva vida i pot fer front als problemes a mesura que se li presenten. Darrere de l'autoeficàcia tenim l'optimisme i l'esperança." (Juan, 2005, p.15)

Un cop exposada la importància d'aquests tres factors, és necessari concretar quines actuacions són les més adients per ajudar al desenvolupament de l'autoestima, l'autoconeixement i l'autoeficàcia. Matilde Juan (2005) les explica:

- Concentra les teves crítiques en el comportament i no en el seu valor com a ésser humà. No ha de creure que és intrínsecament dolent, sinó que el seu comportament no ha estat prou bo.
- Ensenya-li a ser receptiu amb totes les persones i amb totes les idees. Tothom té dret a ser qui és, com tu tens dret a ser qui ets.
- Tracta'l com si hagués arribat en aquest món com un ser humà total i complet, no com si estigués en vies de ser-ne. Cadascú té el seu ritme de desenvolupament. Estimula'l, però no el castiguis per això.
- Sorprèn-lo quan fa bé alguna cosa, i felicita'l.
- Escolta'l de manera activa. Fes que vegi que te n'ocupes, i pensarà que és important, simplement perquè estàs per ell. (p15)

Per tant, per concloure, “favorecer la autoestima y estimular la colaboración entre niños y niñas forma parte del ambiente dentro del que podrán manifestar conductas y actitudes hacia estos valores ético-morales.” (Domínguez, 1996, p.16)

És important remarcar que no només és important que l'infant se senti valorat, sino que també els mestres s'han de sentir apreciats en el seu treball, ja que sinó serà més difícil transmetre-ho als alumnes. “També podem dir que si el docent se sent valorat, tranquil i respectat desenvoluparà molt més bé la seva tasca.” (Juan, 2005, p.16)

A l'escola bressol, el mestre és el principal referent pels infants. És per aquest motiu que com a docent, s'ha de tenir molta cura en les nostres actituds, comportaments i paraules que es presenten als nens i nenes. El currículum (2012) reafirma aquesta idea, i dóna gran part de responsabilitat al mestre com a model ètic.

El comportament de les persones educadores es constitueix com a model educatiu en el context del centre. La manera com es relacionen, com solucionen els problemes, com limiten..., en definitiva, les eleccions que fan davant la complexitat del fet educatiu orienten sobre les pautes i els valors que prioritzen. No es tracta d'imposar un conjunt de normes ètiques, es tracta “del fer” amb coherència als valors existents. (p. 19)

Com s'ha explicat abans, els valors condicionen la nostra manera d'actuar. És per aquest motiu que com a docents, hem de posar a l'abast dels infants maneres de fer, de resoldre els conflictes, de pensar i de parlar, que parteixen del respecte, la no violència i la tolerància. Si aquest camí és dissuadeix, hi ha risc d'actituds agressives i negatives. “Cuando decimos que los chicos son violentos, agresivos, o muy competitivos, en realidad no estamos sino confirmando los ideales y modos de enfrentarse a las situaciones cotidianas que les están siendo inculcados a través de las redes de socialización en las que se mueven” (Torres, 2001, p.198). Aquesta idea es complementa amb el desenvolupament de l'autoestima explicat anteriorment, ja que a més de ser un model ètic, el mestre ha tenir paraules i actituds positives cap als infants. “Els estudis sobre persones fracassades i delinqüents sembla que reflecteixin actituds internes negatives: «En realitat, jo no serveixo gaire...».” (Juan, 2005, p.13)

Pel que fan les activitats que es planifiquen a l'escola bressol, poden servir per a que els infants comencin a col·laborar i compartir els uns amb el altres, ja que això complementarà l'acceptació mútua entre infants, ajudant així al desenvolupament de l'autoestima. “Algunos métodos y estrategias didácticas favorecen la aceptación mutua entre los niños, por ejemplo, proponer tareas de aprendizaje cooperativo, ofrecer la posibilidad de compartir los refuerzos, compartir el material o, asumir de manera rotativa obligaciones que supongan atender a los demás” (López, 2007, p.76).

Totes les tasques explicades anteriorment, no podrien portar-se a terme sense un clima càlid, positiu i acollidor. El docent és l'encarregat de crear aquest ambient de respecte, segur, on tothom se senti pertinent al grup i recolzat. Aquest fet és bàsic ja que “educar y educar bien significa educar en un ambiente sano y sincero, libre... Creando un clima en el que el niño se sienta feliz. (Gervilla, 2008, p.101). Un principi de les aules inclusives és no excloure a cap alumne i respectar-los a tots per igual, per tant, s'educa en el respecte i la tolerància cap a tots els companys i companyes. La cohesió de grup ajuda a transmetre aquests valors. “Si els valors s'adquireixen per osmosi, a tot arreu, i de manera informal, cal pensar que l'ambient on l'alumnat creix és un element molt poderós a l'hora de mostrar valors i de transmetre'n” (Martín; Puig, 2001,

p. 38). Aquesta idea també la constaten Ortega i Mínguez l'any 2004 on afirmen que “en el aprendizaje del valor se hace necesario algo más: el clima de afecto, de aceptación y comprensión que envuelven las relaciones de educador y educando” (p.44)

En aquest apartat, no només s'exposa la importància que té el rol docent envers els infants, sinó també amb les famílies/tutors dels infants. És convenient que les mestres de la llar d'infants procurin tenir un rol tolerant i afable envers a les famílies, perquè així, tal i com expliquen Casalé i Rus (2003):

- Trobin el suport i atenció que els permeti compartir les angoixes i preocupacions que els pot produir la criança dels seus fills.
- Que prenguin consciència de les necessitats del seu fill, sense que ho sentin com una persecució o desqualificació.

D'aquesta manera hi haurà un vincle positiu entre família i escola, que l'infant anirà observant durant la seva estada a l'escola bressol, i el permetrà començar a tenir un model ètic pel que fan les relacions entre persones.

És necessari tenir en compte, com a docents, que hi ha condicions que afavoreixen les relacions entre família-escola. Per tant, “per aconseguir la col·laboració necessària entre famílies i escola cal vetllar perquè les relacions que es mantenen estiguin basades en la cordialitat, el respecte i la confiança mútua.” (Curriculum, 2012, p.12). Aquest fet ajudarà també a donar un model ètic dels pares cap als infants, ja que és important tenir en compte que els valors no s'ensenyen únicament a l'escola, sinó que és una tasca col·lectiva on també les famílies tenen un paper molt important. En el següent apartat es desenvolupa el rol que té la família envers l'aprenentatge de valors.

Per concloure, l'aprenentatge dels valors a l'escola bressol és una tasca complexa, ja que fer-ho de manera enriquidora i profitosa porta implícites actituds i coneixements, que van més enllà d'ensenyar un valor de manera aïllada.

El papel y el sentido que pueda tener el valor solidaridad, o el de respeto a las minorías, no se aprende sólo con el conocimiento de lo que cada una de estas ideas representa; las actividades necesarias han de ser mucho más complejas. Los procesos de aprendizaje han de abarcar al mismo tiempo campos cognoscitivos, afectivos y conductuales, en los que el componente afectivo adquiere una importancia capital, dado que aquello que piensa, siente y el cómo se comporta una persona no depende sólo de lo socialmente establecido, sino, sobre todo, de las relaciones personales que cada individuo establece con el objeto de la actitud o valor. (Coll, et al. 2011, p.139)

Com a mestres s'ha de ser conscient que, quan s'ensenyen matemàtiques, llengua o medi, també es transmeten valors i actituds. Quan s'ofereix la possibilitat de treballar en grup, per parelles o d'ajudar a companys, es mostra als infants maneres de fer relacions amb la igualtat i la col·laboració, que podran aplicar en la seva vida dins i fora de l'escola.

4.4. El rol de la família

A l'apartat anterior, s'ha exposat que el mestre ha de crear un clima càlid i acollidor a la llar d'infants, però aquest paper no és únic per l'educador. Els pares, a casa, també han de fer sentir als seus fills segurs i acollits. "Se trata, por tanto, de ofrecer a los hijos ambientes o climas en los que puedan tener habitualmente experiencias del valor; y que sea la realidad cotidiana de la vida familiar la que se convierta en referente principal, no exclusivo, de los valores para los hijos." (Ortega; Mínguez, 2004). Que l'infant senti un ambient positiu afavoreix, no només al desenvolupament de l'autoestima, com abans s'ha explicat, sinó que també

l'ajudarà a créixer, a desenvolupar-se i a aprendre. És necessari que aquest ambient respiri confiança, afecte i estigui ple d'estímuls positius. Un ambient en el qual se senti estimat i respectat pels pares. [...] En aquest ambient, evidentment, també hi haurà conflictes ja que des de ben petit el nen o la nena ha d'acostumar-se a les petites frustracions que anirà trobant al llarg de la seva vida. Aquestes petites frustracions poden ser adonar-se que no pot fer tot allò que vol, que no se li atenen tots els capricis, etc." (Casals, 2002, p.37)

En el moment que sorgeixi algun enfrontament és fonamental que el pares aprenguin a explicar algunes de les seves conductes, tot i que no s'han d'excedir en els seus raonaments. [...] És important que els diguem i els recordem com s'han de comportar en certs moments. (Casals, 2002, p.37). Aquests raonaments ajudaran a l'infant a conèixer perquè s'actua d'una manera determinada i no d'una altra, de manera que anirà construint uns valors que l'ajudaran a enfrontar-se a la vida amb unes actituds positives.

Gran part del temps, els infants més petits aprenen observant i imitant als adults. A causa que, cada cop més els infants tenen a l'abast mòbils, tabletas o videojocs, els infants estan exposats a una gran varietat de missatges o valors negatius que, poden influir en el seu comportament i en la manera de resoldre els conflictes.

El niño puede imitar situaciones de violencia, identificarse con personajes con cualidades poco deseables, reconocer la violencia como la principal herramienta para la resolución de problemas, etc.

En este sentido, la observación y la interacción con los medios de comunicación debe ser supervisada por los padres en el hogar, y enriquecida por los profesores en la escuela, para evitar conflictos en su conducta. (Araújo; Silva; Jarabo; Vázquez, 2006, p.7).

L'infant pot suposar que la manera d'afrontar els conflictes o altres situacions quotidianes és la violència, el no respecte per l'altre o l'agressivitat. Per tant és important quan els pares observin comportaments negatius en el seu fill, és necessari començar a posar límits i pautes. "És important estar sempre al costat seu costat, estar a l'aguait i anar marcant aquells límits que considerem clau. I això el pare i la mare, tots dos, de manera conjunta, ajudaran el fill a créixer." (Casals, 2002, p.37) D'aquesta manera li estarem donant una alternativa als valors negatius, que l'ajudaran en el seu desenvolupament com a persona.

A més de posar límits, també és important que les paraules dels pares, tinguin coherència amb els seus actes, ja que l'infant es fixarà en totes les accions de l'adult. "Segurament heu sentit moltes vegades que els infants et retornen el

que els dónes, i qui ho diu té total la raó. Per exemple, no podem pretendre que un infant ens digui bon dia si nosaltres no ho diem mai. O que no cridi si nosaltres ens hi dirigim cridant gairebé sempre.” (Casals, 2002, p.37)

Per posar en pràctica les pautes i consells d'experts que s'han exposat anteriorment, és necessari conèixer als fills i estar-hi amb ells, de manera que s'estableixi un vincle afectiu entre pares i fill. “Els fills necessiten que els dediquem temps i que el temps que els dediquem estiguem per ells. Estar per ells significa jugar amb ells, compartir alegries i angoixes, i també vol dir educar.” (Casals, 2002, p.37) Tot i que moltes vegades per motius laborals és difícil dedicar temps als fills, és important que aquest sigui de qualitat. Conèixer als nostres fills, jugar amb ells, preocupar-nos si són feliços o no, escoltar-los, són accions que fan que els més petits se sentin valorats.

5. Estudi de cas

5.1. Context del cas

L'escola bressol municipal Tabalet va ser creada, conjuntament amb altres centres, al setembre de 1978, formant així un grup d'escoles municipals integrades al Patronat Municipal d'Escoles Bressol de Mataró.

El setembre de 1978 es va crear un primer grup de “guarderies municipals”, fruit d'un moviment popular i una forta pressió social contra l'ajuntament d'aquell moment. En aquest moment, els ajuntament no eren democràtics.

L'Ajuntament es va fer càrrec de diferents “guarderies” que fins aleshores depenien d'associacions de veïns o cooperatives. Davant la forta i insistent demanda que exercien els veïns del Pla d'en Boet per recuperar espais de servei pel barri, es va construir el Tabalet.

Amb l'entrada dels nous ajuntaments democràtics, al maig de 1979, es crea el Patronat Municipal d'escoles Bressol i, es comencen a elaborar els seus estatuts, els quals es van aprovar el desembre de 1979 per la generalitat de Catalunya.

Actualment l'escola bressol Tabalet forma part de l'institut Municipal d'Educació de Mataró, juntament amb vuit escoles bressol més (algunes de creació més recent).

Abans l'escola bressol Tabalet estava dividida en dos edificis: Tabalet i Tabalet II, els quals estaven separats per dos carrers del mateix barri Pla d'en Boet. El gener de 2003 es va inaugurar un nou edifici que va fusionar els dos Tabalets. Aquesta nova escola es troba situada al mateix barri i també està adscrita al barri Peramàs-Esmandies de Mataró.

L'escola Bressol Tabalet està situada a Mataró, capital de la comarca del Maresme, més concretament al barri Pla d'en Boet. Aquest barri es troba al sud de la població i s'hi poden distingir dues zones: una edificada i habitada més propera al centre de la ciutat, i una altra industrial on es troben les fàbriques i el polígon.

És un barri obrer, la majoria d'habitants provenen d'Andalusia i d'Extremadura. També hi ha un alt percentatge d'estrangers d'origen africà, i un petit nucli procedent d'altres poblacions de Catalunya.

L'escola acull a un total de 123 alumnes d'entre 4 i 36 mesos d'edat. Estan distribuïts en 3 grups: lactants (4 mesos a 1 any), 1-2 anys i 2-3 anys. Per una banda, l'educadora de lactants és tutora de 10 infants en total. Hi ha 6 infants que fan jornada completa i 2 que fan mitja jornada de matí i 2 que fan mitja jornada de tarda, d'aquesta manera a l'aula mai hi ha més de 8 infants en total.

Per una altra banda, la mestra de 1-2 anys té un total de 15 alumnes, distribuïts de manera que, 11 infants fan jornada completa i dos fan mitja jornada només pel matí i uns altres dos fan mitja jornada només de tardes. D'aquesta manera a l'aula mai hi ha més de 13 infants en total.

Pel que fa la ràtio de 2-3 anys hi ha un total de 20 alumnes matí i tarda.

La distribució de les aules es fa en funció de les edats cronològiques. Hi ha un espai per lactants, tres espais per 1-2 i tres espais per 2-3. A més d'aquests espais, l'escola bressol compta amb altres dependències: menjador, sala de psicomotricitat, tres dormitoris, jardí, cuina i vestidor.

L'elecció de l'escola bressol per realitzar la recerca no va ser aleatòria. La llar d'infants Tabalet ha estat la meva escola de pràctiques. Des del primer moment que vaig arribar, tant les mestres com les altres professionals del centre, em van rebre amb els braços oberts i sempre amb molta professionalitat. El primer dia, la directora, em va donar les pautes necessàries per conèixer a grans trets el funcionament de l'escola, i es va posar a la meva disposició per qualsevol dubte o problema que tingués. Aquesta positiva acollida i la manera de treballar que vaig veure els primers dies de pràctiques, em va animar a escollir aquesta escola bressol per la meva investigació.

En concret la investigació s'ha realitzat en un aula ordinària d'escola bressol amb 15 infants, dels quals 7 són nenes i 8 nens. Els infants tenen entre 1 i 2 anys d'edat. Aquest grup no ha estat escolaritzat abans a l'escola bressol, per tant és el primer any a l'escola. A més, no hi ha cap infant amb un diagnòstic de trastorn del desenvolupament, tot i que es troben en diferents estadis motrius i psicològics, degut a la diferència de mesos que han nascut. Per exemple hi ha infants que ja caminen i d'altres que encara s'arrossegueuen pel terra per desplaçar-se. Aquesta diversitat, exigeix a l'escola bressol tenir varietat de material, ja sigui paneres o joguines per utilitzar al terra, o carretons i material penjat del sostre per a infants caminants.

La mestra tutora d'aquest espai té una llarga experiència a l'escola bressol, concretament més de vint anys. En tot moment m'ha resol els dubtes que tenia i em feia comentaris sobre la meva actitud amb els infants, a partir d'aquí es creaven debats i sorgien reflexions sobre la pràctica docent molt interessants. Personalment penso que hem pogut crear un vincle de molta confiança entre la mestra tutora i jo, de manera que ha sigut molt fàcil compartir aquests dos mesos de pràctiques. És una persona molt calmada i això influïa positivament en la manera d'actuar dels infants. En cap moment es va mostrar neguitosa, fins i tot quan un infant nou començava a l'escola bressol. Vaig tenir l'oportunitat de veure dos processos d'adaptació de dos infants, i em va proporcionar una visió molt detallada de la seva manera de fer i el respecte que va mostrar cap als nens.

Als espais no només està la figura de la mestra tutora, sinó que també, en ocasions puntuals, entra la mestra de suport. El rol del personal de suport és ajudar a les mestres tutores ja sigui, pelant fruita o canviant bolquers, o consolant a algun infant o posant-lo a dormir. A més d'aquestes tasques, també aporta una segona mirada a tot allò que, en determinades ocasions, se'ls hi escapa a les mestres tutores. En aquesta línia, pot aportar detalls i comentaris, pel que fa el desenvolupament motriu i emocional dels infants, enriquint així la visió que té la mestra de cada infant.

6. Anàlisi de dades i resultats

En aquest apartat s'exposa l'anàlisi de dades i els resultats obtinguts en base a les entrevistes realitzades, les observacions a l'aula amb la pauta d'observació i les anotacions del diari de camp. Considero interessant recordar que les observacions s'han realitzat en una única aula amb infants d'un a dos anys, tot i que aquest anàlisi també es complementa amb la meua experiència personal al centre durant l'estada de pràctiques. Durant aquest període, el centre em va oferir la possibilitat d'observar les rutines durant un dia en els altres nivells de l'escola bressol, lactants i infants de dos a tres anys. Aquesta experiència m'ha possibilitat enriquir l'anàlisi de dades, de manera que facilita tenir una imatge global de com treballen els valors a l'escola bressol Tabalet de Mataró.

Els resultats de l'anàlisi de dades estan enfocats amb una mirada transversal, diferenciats en quatre eixos temàtics que emergeixen dels objectius de la recerca i del marc teòric. En primer lloc, trobem el concepte de valors que tenen les mestres de l'escola bressol. En segon lloc, s'exposa les relacions que tenen les mestres entre elles. Pel que fa el tercer eix remet a les relacions que tenen les mestres tutores amb els infants, és a dir quin rol tenen com a educadores i de quins recursos disposen per educar en valors i per últim, les relacions entre pares i mestres, destacant també el rol que té la família per educar en valors.

Concepte de valors a l'escola bressol

Els valors són un pilar fonamental a l'escola bressol Tabalet. El centre els concep com uns principis comuns que regeixen la vida de les persones i ajuden que tots puguem conviure en societat. Fan una distinció i concreten que no són tractats d'igual manera per tots els grups socials, cultures o religions, és per això que l'escola vol educar en la llibertat de manera que, cada infant vagi construint els seus propis valors, utilitzant propostes i recursos que es posen al seu abast, en un procés d'estimulació i no d'imposició. Es tracta d'ensenyar valors que no estiguin relacionats amb tradicions i costums d'una religió en concret, ja que l'escola respecta les creences personals de cada família i per tant, no volen transmetre valors relacionats amb el Nadal, la setmana santa entre d'altres. Els valors de l'escola bressol Tabalet ajuden a l'infant a esdevenir ciutadà i poder conviure en el respecte i la igualtat. Tal i com concreta la directora del centre els valors que defensen són "el respecte propi i cap als altres, diversitat, tolerància, autonomia, autoestima i valoració de les pròpies capacitats, coeducació, creativitat, salut, afecte, amor, sociabilitat, generositat, confiança, escolta, paciència i alegria." A més d'intentar transmetre valors positius, també s'ha de destacar l'enfocament per resoldre conflictes. Les professionals del centre conceben els conflictes com una part natural de la vida en col·lectivitat i com un acte de poder transmetre valors com la tolerància i el respecte cap els altres. "Hem de saber aprofitar-los per aprendre a relacionar-nos els uns amb els altres. A l'escola bressol observem de prop els conflictes entre infants i intervenim només si veiem risc de fer-se mal. La manera d'intervenir és amb el diàleg i el raonament. També és molt important ser un model ètic pels nens." La importància de ser un referent amb els nostres actes com adults, s'explicita més extensament en el punt següent, les relacions entre metres.

Relacions entre mestres

La cohesió de grup i el clima de respecte i seguretat entre les mestres del centre és un punt molt important que es treballa cada dilluns a les reunions d'equip. A l'inici del curs escolar es decideix democràticament aprofundir exhaustivament en un valor en concret. Aquest treball tindrà una durada de tot

el curs i té l'objectiu de realitzar dinàmiques a les mestres per treballar les relacions entre elles i a la vegada, anotar observacions, accions i situacions que es produeixin dins dels espais de l'escola bressol amb els infants. Aquestes anotacions permetran conèixer la realitat de l'aula, posar-les en comú a les reunions i, en conseqüència pensar actuacions per millorar la pràctica educativa, envers el valor que s'estigui treballant aquell any. Aquest any s'ha destinat a la coeducació.

La importància de treballar les relacions entre les professionals del centre esdevé de la idea que va anomenar una mestra a l'entrevista: "No podem aplicar una cosa que no creiem. Per respectar als infants primer ens hem de respectar a nosaltres mateixes i conseqüentment, a la resta de companyes." Aquestes dinàmiques, serveixen per desenvolupar valors com el respecte cap als altres, l'autoestima o l'amor. Es tracta de viure en primera persona situacions i moments positius, que animin a reflexionar sobre la pràctica educativa envers els valors i es creï un clima positiu per transmetre als infants. Les mestres tutores sempre són als espais amb els infants, però al llarg del dia hi entren més professionals, és en aquests moments on els infants veuen les relacions entre mestres, les mirades, el to de veu i els gestos, per tant enfortir les relacions laborals és un punt molt important pel que fa la transmissió de valors a l'escola bressol.

Relacions mestre-infant

Les mestres han de tenir cura de ser un model de referència pels infants, amb la seva actuació cap a ells, amb les famílies i les altres educadores ja que, una mestra a l'entrevista diu que "els infants ens observen en tot moment: la manera de parlar, el to de veu que utilitzes, la manera com toques i deixes anar a un infant, la forma en què presentes els materials o els tornes a col·locar pot mostrar el respecte o la deixadesa, l'interès o el desinterès." En aquest sentit, sorgeix una idea clau pel que fa l'ensenyament de valors, no hi ha pràctiques aïllades i concretes que afavoreixin l'aprenentatge de valors, sinó que els valors han de ser-hi sempre presents, en les nostres actituds i maneres de fer. Les mestres de la llar d'infants han mostrat sempre una actitud molt calmada i respectuosa amb els infants. Als espais no s'han escoltat mai crits ni

imposicions de cap tipus, sempre han sigut un exemple pel que fa els hàbits, les rutines i les seves accions. Quan els infants parlen, elles els miren als ulls, els escolten, els somriuen, els acaricien amb delicadesa i els hi parlen en un to calmat. A més, el canvi de bolquers no és imposat. La mestra pregunta individualment si volen que els hi canviï el bolquer, si l'infant fa cas omís la mestra no insisteix i deixa a l'infant seguir amb el joc que tenia. A més, si cal, la mestra pot canviar el bolquer on l'infant estigui jugant, d'aquesta manera no s'interromp l'activitat del nen. Aquesta llibertat també es mostra als horaris d'entrada. El pares tenen horaris flexibles per acompanyar als infants a l'escola bressol. Aquesta llibertat es justifica amb la voluntat de respectar a l'infant en tot moment, però sobretot en les hores de son. Al centre li donen molta importància al descans i prioritzen que el nen dormi a que hagi d'entrar obligatòriament a una hora concreta. A més, els espais de l'escola bressol estan equipats amb dormitoris que, tant si l'infant ho demana com la mestra ho considera necessari, es poden utilitzar en qualsevol moment del dia.

Amb aquestes actituds es poden percebre molts valors implícits com el respecte, l'amor, el tacte i la delicadesa.

Concebre a l'infant com un ésser capaç d'aconseguir els objectius que com a mestres els hi plantegen i, creure en les seves possibilitats també és educar en valors. Tal i com va dir una mestra a l'entrevista, "penso que és important fer partícip als infants en tot moment. Partim de la base que els infants no son inferiors, sinó que son éssers competents des del moment que neixen. Per tant, des de les rutines de menjador, com de rentar mans, com de recollir joguines, intentem que participin sempre. Això a més d'autonomia els ajuda a conèixer valors com la cooperació i la solidaritat amb l'altre, que son molt importants per nosaltres com a escola." Les mestres de l'escola bressol perceben als infants com éssers iguals a elles i no inferiors, aquest fet ajuda a desenvolupar l'autoestima de l'infant que, és un aprenentatge vinculat a l'educació en valors, tal i com s'ha argumentat al punt 4.3 del marc teòric.

En tot moment els infants participen a les rutines diàries, des de recollir la taula després de menjar fins a aprendre a pelar mandarines i deixar la pela en un plat. Fer partícips als nens els anima a estar més motivats en el seu procés d'aprenentatge. Un exemple que vaig poder observar en primera persona va

ser quan tastaven la mandarina. A cap infant li va agradar en un primer moment, van anar passant les setmanes i la mestra em va proposar ajudar-los a que fossin ells qui les pelessin. El dia que les van començar a pelar tots les volien tastar, fins i tot demanaven més. Aquest canvi no s'hagués produït si la mestra no hagués pensat en fer participants als nens a l'hora de pela la fruita. La mestra no va obligar a cap infant a fer l'activitat, sinó que a mesura que s'anaven acostant a la fruita ella els hi proposava verbalment. Per tant creure en les capacitats dels infants comporta crear un clima de confiança i seguretat, que anima a l'infant a sentir-se més segur i en conseqüència estar més motivat per abordar nous reptes.

Relació mestre-pares

De la mateixa manera que és important crear un clima de confiança entre les mestres i, entre les mestres i els infants, també ho és entre les professionals del centre i els pares, mares o tutors legals. Durant l'entrevista a la directora, va sorgir una pregunta espontània sobre com, des del centre, intenten establir un vincle de confiança amb els pares, mares o tutors legals dels infants. La directora em va explicar que hi ha un projecte anomenat espais infants i família. "Aquest consisteix en oferir espais de trobada, suport i intercanvi per a famílies amb infants menors de tres anys on es creen debats i es posen en comú temes de criança, dubtes, il·lusions, etc". Es tracta que els pares mares i tutors legals dels infants se sentin recolzats, segurs i acompanyats per les professionals del centre, en el procés de criar al seu fill, a la vegada que aquests juguen i es relacionen amb altres companys de la llar d'infants. Aquest projecte a més d'enfortir les relacions entre mestres i pares, impulsa a valorar a l'infant des de que neix, ja que els dubtes i angoixes sorgeixen de la preocupació dels progenitors per millorar la seva tasca. En el moment que els pares es qüestionen sobre com educar al seu fill, denota un gran interès envers el desenvolupament i la felicitat de l'infant. "Cuando la familia interviene en el proceso educativo de sus hijos consigue aumentar su autoestima, su confianza, además de favorecer su independencia" (Carreras; Eijo; Estany; Gómez; Guich; Mir; Ojeda; Planas; Serrats, 2006, p.21)

Els pares valoren positivament disposar de l'ajuda i professionalitat de les mestres per resoldre dubtes o angoixes ja que, dóna la certesa que el seu fill es valorat i reconegut per l'escola bressol. Aquest fet els anima a recomanar la llar d'infants com una molt bona opció pel desenvolupament motriu i emocional de l'infant.

La documentació és un tret d'identitat de l'escola i acostava a les famílies a conèixer i valorar els processos d'aprenentatge que fan els seus fills dins de l'escola bressol. Les imatges i texts que es mostren als pares, estan escollits amb molta cura i estètica, ja que també és important com es presenta la informació als pares. Es tracta de fer visible als pares dels progressos dels infants i les rutines que posen en pràctica cada dia, d'aquesta manera hi ha un apropament entre els pares i el centre, que facilitarà la comunicació amb les mestres tutores i conseqüentment enfortirà el vincle entre ells.

7. Conclusions, aportacions i limitacions

En aquest apartat es mostren les conclusions de la investigació, vinculant-les amb els objectius principals. També exposaré els coneixements construïts durant aquesta recerca.

Amb les entrevistes a les mestres i directora, es pot concloure que el concepte de valor és equivalent amb el dels autors del marc teòric, d'aquesta manera posen l'èmfasi en el caràcter social que tenen els valors i en com ajuden a viure i conèixer en societat.

D'acord amb l'anàlisi de dades i resultats, puc interpretar que a l'escola bressol no es treballen els valors de manera aïllada. Els infants aprenen observant en aquesta edat tan primerenca, per tant és important la manera de fer de les educadores, el to de veu o com es presenta un material, ja que ajudarà a transmetre uns valors o un altres. Per tant, gran part de la responsabilitat rau en l'actitud de les mestres i com afronten el conflictes, els desacords i el dia a dia amb els infants.

Amb aquesta idea es pot relacionar com es tracten les mestres de l'escola bressol, ja que com es tracten entre elles influirà en com tracten als infants. Després de les observacions realitzades, es pot concloure que les relacions entre mestres són de respecte mutu. A les reunions i altres moments s'escolten entre elles i es tracten amb respecte sense fer distinció del seu càrrec. A més, a les reunions totes les professionals han participat activament, pel que mostra una gran implicació en les seves tasques. Tot i que a vegades no s'han sentit còmodes per explicar desacords degut a la inseguretat personal de cadascuna, sempre han resolt els conflictes dialogant.

A més, les mestres no només ajuden als infants a créixer, sino que també ofereixen la seva professionalitat als pares amb el projecte espais infants i família. És important destacar la importància d'aquest projecte, perquè tot i que ajuda als pares a intercanviar opinions i angoixes, també anima als pares a dedicar temps amb els seus fills. Aquest fet dóna seguretat a l'infant i enforteix el vincle pare-fill.

Durant aquesta recerca m'he trobat amb algunes limitacions que m'han dificultat, en algunes ocasions, la realització del treball. El primer inconvenient i més important és l'escassa informació que hi ha pel que fa el treball de valors a l'escola bressol. La gran part de la informació trobada estava focalitzada en infants escolaritzats a primària o fins, més grans. Tot i això, he intentat orientar el marc teòric a l'etapa educativa d'educació infantil de primer cicle.

La segona dificultat ha estat realitzar les entrevistes a les mestres de manera escrita. L'escàs temps disponible per part de les mestres i la gran dedicació que implica treballar a l'escola bressol, m'han limitat la possibilitat de fer entrevistes orals. Tot i això, agraeixo l'esforç realitzat per part de les mestres, de dedicar temps personal per a contestar a les preguntes per escrit.

La realització d'aquest treball m'ha aportat molts coneixements teòrics, tot i que el coneixement més valuós ha estat la presa de consciència sobre la importància que té la figura del mestre a l'escola bressol. Abans de realitzar aquesta investigació vaig suposar que les mestres, a les entrevistes, centrarien el treball de valors en dinàmiques i jocs. Gràcies a poder observar com es comporten les mestres amb es infants i les entrevistes realitzades, m'he pogut

adonar de la responsabilitat que té un mestre d'escola bressol, i del llenguatge que poden transmetre les seves accions. És per això que aquest treball m'ajudarà a intentar ser una bona professional en un futur i, a ser conscient, quan estigui davant i darrere dels infants, de la importància que té la meua figura com a educadora, en el futur d'ells.

La meua experiència a la Universitat de Vic va començar l'any 2012 cursant el grau de Mestre d'Educació Primària. Penso que aquest segon grau d'educació infantil m'ha aportat conèixer les bases de l'educació, que a primària vaig aprendre més supèrfluament, de manera que puc connectar les dues etapes educatives, tenint en compte teòrics i experts de referència.

8. Bibliografia

Albertín, P.; Cabruja, T. i Villar, E. (2009). El diari de camp com a material de reflexió i aprenentatge de l'alumne del pràcticum. Consultat: 19 de Febrer de 2019, des de: https://www.researchgate.net/publication/281375813_Albertin_P_Cabruja_T_i_Villar_E_2009_El_diari_de_camp_com_a_material_de_reflexio_i_aprenentatge_de_lalumne_del_practicum_El_diario_de_campo_como_material_de_reflexion_y_aprendizaje_del_alumno_del_prac

Araújo, I., Silva, S., Jarabo, I., Vázquez, JM. (2006). *Problemas de conducta y resolución de conflictos en educación infantil. ¿Cómo actuar ante estas situaciones?* Vigo: Ideaspropias Editorial

Booth, T; Ainscow, M. (2011). *Guía para la Educación Inclusiva: Desarrollando el aprendizaje y la participación en los centros escolares*. Data de consulta: 8 de Gener de 2019, des de <https://www.oei.es/historico/IndexLibroAgosto.pdf>

Campoy. T; Gomes. E. (2009). *Técnicas e instrumentos cualitativos de recogida de datos*. Consultat: 8 de Gener de 2019, des de https://mestrado.prpg.ufg.br/up/97/o/T%C3%A9cnicas_e_instrum._cualitat.Libro.pdf

Carreras, LL., Eijo, P., Estany, A., Gómez, M^a.T., Guich, R., Mir, V., Ojeda, F., Planas, T., Serrats, M^a. G. (2006). *Como educar en valores*. Madrid: Narcea, S.A., DE EDICIONES

Casalé, D., Rus, E. (2003). La relació amb els pares a l'escola bressol. *Infància*, 130, 16-19.

Casals, E. (2002). Una manera de fer dels pares. *Infància*, 128, 33-37.

Coll, C; Martín, E; Mauri, T; Miras, M; Onrubia, J; Solé, I; Zabala, A. (2011). *El constructivisme en el aula*. Barcelona: Graó

Deslauriers, J-P., López, R. "La entrevista cualitativa como técnica para la investigación en Trabajo Social". Margen, 2011, núm. 61, p. 1-19.

Domínguez, G. (1996). *Los valores en la educación infantil*. Madrid: La Muralla

Gervilla, A. (2008). *Familia y educación familiar*. Madrid: Narcea, S.A., DE EDICIONES

Juan, M. (2005). Educar en valors positius. De l'autoestima al coneixement dels altres. *Guix*, 319, 13-17

Ley Orgánica 8/2013, de 9 de diciembre, para la mejora de la calidad educativa, BOE núm. 295 (2013)

López, F. (2007). *La escuela infantil: observatorio privilegiado de las desigualdades*. Barcelona: Graó

Llorens, R. (2000). *Literatura infantil y valores*. Data de consulta: 22 de Febrer de 2019, des de https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/32724578/Dialnet-LiteraturaInfantilYValores-206248.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1556214394&Signature=rr6TfvolCrXn4ILrVyEOMTUlwf8%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DDialnet-Literatura_Infantil_YValores-206.pdf

Martín, X; Puig, J. (2001). És possible educar en valors?. *Guix*, 273, 34-39

Martínez, P. (2006). *El método de estudio de caso. Estrategia metodológica de la investigación científica*. Disponible a: <http://rcientificas.uninorte.edu.co/index.php/pensamiento/article/viewFile/3576/2301>

Orden ECI/3960/2007, de 19 de diciembre, por la que se establece el currículo y se regula la ordenación de la educación infantil, BOE núm. 5 (2008)

Ortega, P. Mínguez, R. (2004). *Familia y transmisión de valores*. Data de consulta: 29 de Gener de 2019, des de https://gredos.usal.es/jspui/bitstream/10366/71937/1/Familia_y_transmision_de_valores.pdf

Patton, M.Q. (1980). *Qualitative evaluation methods*. Beverly Hills: Sage

Torralba, F. (2008). *Cent valors per viure*. Lleida: Pagès Editors, S.L

Torres, J. (2001). *Educación en tiempos de neoliberalismo*. Madrid: Morata

Yus, R. (1998). *Temas transversales: Hacia una nueva escuela*. Barcelona: Graó

9. Annexos

9.1. Entrevista mestres i directora

- Quins són els valors que treballeu a l'escola bressol? Com es fa la selecció d'aquests?, els decidiu entre l'equip docent, o cada mestra escull els valors que es treballen? Teniu en compte el currículum o algun altre document? Quin?
- Durant els tres anys d'escola bressol es treballen sempre els mateixos valors, o depenent del curs es treballen uns o uns altres?
- Penses que és important el treball de valors a l'escola bressol? Per què?
- El currículum diu que l'objectiu principal de l'escola bressol és facilitar el desenvolupament integral dels nens i les nenes, procurant que tinguin suficients oportunitats per a desenvolupar al més àmpliament possible les seves capacitats i col·laborar en la seva educació, donant-li a conèixer, ni que sigui de forma molt incipient, alguns dels instruments i produccions culturals, normes, costums i valors de la societat en què viuen. Pel que fan els valors, com assoliu aquest objectiu? Amb quines pràctiques concretes ho feu? (Contes, dinàmiques, jocs, rutines, etc.)
- Com a mestres, com tracteu els conflictes que sorgeixen entre infants? Els hi deixeu llibertat perquè ho resolguin ells? O interveniu en algun moment?
- En la pràctica, com penses que s'han de corregir als infants quan estan en desacord amb alguns valors?

9.2. Entrevista pares

- En el moment d'escollir l'escola bressol, va tenir en compte els valors que es treballaven? O és un àmbit que no heu tingut en compte?
- Coneixeu els valors que es treballen a l'escola bressol?
- Penseu que son importants aquests valors? Perquè?

- Pel que fa el treball de valors a casa, penseu que és important treballar els valors amb els vostres fills, o és només una tasca de l'escola? Si ho treballeu a casa, com ho feu? (Contes, rutines, al parc).
- Com gestioneu els conflictes o petites frustracions amb el vostre fill?
- Sentiu que el vostre fill/a és valorat a l'escola bressol? Perquè?
- Teniu en compte que els dibuixos/estímuls visuals que el vostre fill/a veu siguin transmetin valors positius?

9.3. Guió d'observació

CONCEPTE	DIMENSIONS	INDICADORS	ANOTACIONS/OBSERVACIONS
	RELACIONS ENTRE MESTRES	Tot l'equip sap escoltar	
		L'equip directiu manté bones relacions	
		Tot l'equip educatiu, i no educatiu, gaudeix treballant junts	
		L'equip educatiu es tracta amb respecte independentment del seu rol i càrrec	
		Tot l'equip educatiu se sent valorat i recolzat	
		L'equip educatiu manté bones relacions	
		L'equip educatiu participa en converses constructives en comptes de discussions competitives	
		Tots els membres del centre estan convidats i contribueixen a les reunions de l'equip educatiu	
		L'equip educatiu se sent còmode a l'hora d'expressar desacords a les reunions	
		L'equip docent resol els conflictes amb respecte utilitzant el diàleg	
VALORS	RELACIÓ MESTRE/INFANT	L'equip educatiu anomena amb respecte als infants, pel seu nom i amb la pronunciació correcta	
		L'equip educatiu veu en els infants éssers humans com ells i no persones inferiors	
		La mestra escolta a l'infant	
		La mestra felicita als infants quan fan coses bé	
		La mestra dóna estratègies per resoldre els conflictes	
		Crea un ambient càlid i positiu	
	RELACIÓ MESTRE/PARES	Els pares senten que els seus fills son valorats pel centre escolar	
		L'equip docent té un rol tolerant i afable envers les famílies	
		L'equip educatiu sent que els pares aprecien la seva tasca	
		Es duen a terme reunions amb els pares/tutors per compartir informació sobre els estudiants i no només per transmetre-la de l'equip educatiu als pares	